

KHU VỰC ĐƯỜNG HOÀNG VĂN THỤ QUA TIẾP CẬN KHẢO CỔ

Võ Hồng Việt

Đường Hoàng Văn Thụ, trước năm 1975 có tên là đường Thành Thái. Đây là một trong những tuyến đường chạy theo hướng Bắc - Nam nằm trong khu phố cổ Hội An. Tuyến đường này cùng với một số tuyến đường trục Bắc - Nam khác như Lê Lợi, Trần Quý Cáp... vắt ngang qua các tuyến đường trục đông - tây (Trần Phú, Nguyễn Thái Học, Bạch Đằng) chia khu phố cổ Hội An thành những dãy phố hình bàn cờ. Đường Hoàng Văn Thụ kéo dài và thoải dần từ đường Trần Phú tại vị trí trước công hội quán Dương Thương (Trung Hoa hội quán, hội quán Ngũ Bang, chùa Lê Nghĩa, chùa Bà) ra đến đường Bạch Đằng dọc bờ sông. Quá trình hình thành tuyến đường này cũng là quá trình phát triển của không gian khu phố cổ Hội An về phía Nam. Cho nên, việc tiếp cận khảo cổ đường Hoàng Văn Thụ cùng với các tuyến đường Châu Thượng Văn, Lê Lợi, Trần Quý Cáp có ý nghĩa quan trọng trong việc nghiên cứu, tìm hiểu quá trình hình thành và phát triển không gian của đô thị thương cảng Hội An trong lịch sử.

Năm 2006, chúng tôi có dịp tiếp cận khảo cổ khu vực đường Hoàng Văn Thụ trong quá trình triển khai thực hiện dự án “Tôn tạo cơ sở hạ tầng trong khu phố cổ Hội An” do sở Văn hóa Thông tin

Quảng Nam (nay là Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch Quảng Nam). Kết quả đã phát hiện nhiều dấu vết khảo cổ cung cấp nhiều thông tin quý báu góp phần nhận diện bức tranh lịch sử của khu phố cổ Hội An.

Khảo sát các hố đào để xây dựng hố ga, chúng tôi nhận thấy:

- Hố đào ở vị trí trước nhà số 02: Hố đào nằm ở phía tây lòng đường Hoàng Văn Thụ, được mở theo hướng Bắc - Nam, vách Tây hố đào cách thêm nhà 280cm, vách Bắc cách tường phía Bắc nhà số 02 là 100cm. Hố đào có kích thước 190 x 180 x 130cm. Kết cấu địa tầng trên vách Nam hố đào diễn biến gồm: trên cùng là lớp đá dăm nhựa đường dày 15cm, tiếp đến là lớp đất sạn gạch vỡ dày 55 cm, lớp đất cát màu vàng dày 40 cm, dưới cùng là lớp cát dày 20cm.

- Hố đào trước nhà số 12B: Hố đào nằm ở phía Tây lòng đường Hoàng Văn Thụ, được mở theo hướng Bắc - Nam, vách Tây hố đào cách thêm nhà 280cm, vách Bắc cách tường phía Bắc của nhà 12B là 60cm. Hố đào có kích thước 190 x 190 x 140cm. Kết cấu địa tầng trên vách Đông hố đào diễn biến gồm: trên cùng là lớp đá dăm nhựa đường dày 15cm, tiếp đến là lớp đất - gạch vỡ dày 30cm, lớp gạch vỡ vôi ghè dày 15cm, lớp đất cát màu vàng dày 15cm, dưới cùng là lớp đất màu đen chứa sạn và gạch, ngói vỡ dày 65cm.

- Hố đào trước nhà số 23: Tại khu vực phía Tây lòng đường đối diện với nhà số 23 Hoàng Văn Thụ, gồm hai hố gần nhau. Hai hố đào được mở theo hướng Bắc - Nam, nằm cách nhau 190cm. Vách Tây các hố đào cách tường phía Đông nhà 31 Nguyễn Thái Học 405cm, góc Đông Bắc hố đào II cách tường phía Bắc nhà số 23 là 490cm, góc Đông Nam hố đào I cách tường phía Đông nhà số 23 là 500cm. Hố đào I có kích thước 190 x 190 x

190cm; Hố đào II có kích thước 230 x 190 x 190cm.

Tại hố đào II xuất lộ một nền gạch ở độ sâu 70cm so với mặt bằng hiện trạng. Mép ngoài cạnh phía Đông của nền gạch là móng bó bằng đá, trên nền gạch phía trong móng bó bằng đá là hàng hũ sành đặt úp miệng xuống nền gạch. Cạnh phía Đông của nền gạch nằm cách vách Tây hố đào 170cm. Gạch lát nền có kích thước 26 x 12 x 3,5cm. Xử lý các hũ sành phát hiện tại vị trí này chúng tôi nhận thấy: Các hũ sành có màu xám đáng gần hình trụ tròn, mép miệng bo cong, vai xuôi, trên vai có 4 - 6 đường viền sâu và một vài chiếc có gắn 3 - 4 quai nhỏ, bụng hơi nở, từ bụng thon dần về đáy, đáy bằng. Trong lòng có những đường lõm song song có thể dấu vết của kỹ thuật tạo dáng. Hũ sành có độ nung cao, xương cứng, dày và thô do nguyên liệu còn chứa nhiều sạn cát. Kích thước hũ dao động từ: cao 21 - 26cm, đường kính miệng 9 - 10,8cm, đường kính đáy 10,9 - 12cm, sâu lòng 19,8 - 24,5cm, dày 1 - 2cm.

Trên lòng đường, các công nhân đào 03 mương sâu chạy dọc theo chiều dài của tuyến đường. Các mương đào này rộng từ 100 - 150cm, sâu từ 170 - 200cm. Tại đây chúng tôi phát hiện nhiều dấu vết khảo cổ rất quan trọng.

Tại khu vực gần với đường Trần Phú xuất lộ hệ thống móng gạch chạy theo hướng Đông - Tây. Móng phía Bắc cách đường Trần Phú 600cm. Móng gạch thứ nhất (M1) phát hiện ở độ sâu 53cm so với mặt bằng hiện trạng, cách vỉa hè phía Bắc đường Trần Phú 600 cm. Móng gạch này dày 45cm, cao 34cm

gồm 6 lớp gạch, gạch có kích thước 30 x 15 x 5cm, được kết dính bằng vữa đất sét. Cách M1 45cm về phía Nam, nằm ở độ sâu 50cm xuất lộ một móng gạch thứ hai (M2). Móng gạch này cao 20cm, rộng 46cm gồm 3 lớp gạch vữa đất sét. Gạch có kích thước 30 x 15 x 5cm. Cách M2 83cm về phía Nam, xuất hiện móng gạch thứ ba (M3) nằm ở độ sâu cách mặt bằng hiện trạng 17cm. Móng gạch này dày 60cm, cao 113cm, gồm 20 lớp gạch trong đó 16 lớp gạch phía dưới được kết dính bằng vữa đất sét, 4 lớp phía trên được kết dính bằng vữa vôi. Gạch có kích thước: 30 x 15 x 5cm. Cách M3 95cm về phía Nam, xuất hiện nền gạch rộng 95cm nằm ở độ sâu 70cm so với mặt bằng hiện trạng. Nền gạch này chỉ có 1 lớp gạch, gạch có kích thước 30 x 15 x 5 cm. Móng gạch thứ bốn (M4) gồm 9 lớp gạch kết dính với nhau bằng vữa đất sét. Móng gạch này dày 50cm, cao 76cm, nằm sâu 70cm so với mặt bằng hiện trạng, nằm cách nền gạch nêu trên 30cm. Gạch có kích thước 30 x 15 x 5cm. Móng gạch thứ năm (M5) nằm cách M4 190cm, ở độ sâu 57cm so với mặt bằng hiện trạng, dày 63cm, cao 73cm gồm 13 lớp gạch được kết dính với nhau bằng đất sét. Gạch có kích thước 30 x 15 x 5cm. Tại vị trí cách M5 540cm, sâu 80cm so với mặt bằng hiện trạng xuất lộ móng gạch dày 40cm, chiều cao phần xuất lộ trong lòng mương là 80cm gồm 9 lớp gạch kết dính với nhau bằng vữa đất sét. Gạch có kích thước 38 x 18,5 x 6,5cm.

Khảo sát mương đào từ đường Nguyễn Thái Học đến đường Bạch Đằng chúng tôi phát hiện hai dấu vết móng kiến trúc chạy theo hướng Đông - Tây. Dấu vết móng kiến trúc thứ nhất nằm cách bờ sông hiện nay 2150cm, ở độ sâu 20cm so với mặt bằng hiện trạng, rộng 130cm, không xác định được chiều cao. Móng được xây bằng sa thạch vữa vôi. Dấu vết móng kiến trúc thứ hai nằm cách dấu vết móng kiến trúc thứ nhất 700cm về phía Bắc. Dấu vết móng kiến trúc này nằm ở độ sâu 40cm so với mặt bằng hiện trạng, rộng 42cm, không xác định được chiều cao. Kết cấu móng gồm đá ong vữa đất sét. Đá ong có kích thước 42 x 42 x 15cm.

Tại hai mương đào trên chúng tôi phát hiện rất nhiều mảnh gốm, sành, sứ gạch, ngói, vôi nhuyễn thể ở vị trí từ trực tường phía Bắc nhà số 07 về hướng bờ sông. Tầng đất bùn xuất hiện ở vị trí trước nhà số 11.

Khảo sát độ xuôi của đường Hoàng Văn Thụ cho thấy, tại vị trí tìm đường Nguyễn Thái Học thấp hơn tại vị trí tìm đường Trần Phú 132cm, cao hơn tại vị trí tìm đường Bạch Đằng 33cm. Như vậy, độ xuôi của đường Hoàng Văn Thụ tính từ tìm đường Trần Phú đến tìm đường Bạch Đằng chênh lệch nhau 165cm.

Qua kết cấu địa tầng, vị trí phân bố mảnh gốm, sành, sứ cũng như dấu vết móng kiến trúc gạch được phát hiện... cho thấy rằng bờ Bắc của sông Thu Bồn chảy qua Hội An thế kỷ XVI - XVII có thể xác định trên đường Hoàng Văn Thụ là tại vị trí nhà số 07 và xưa kia trước hội quán Dương Thương là bên sông. Càng về sau thì bờ sông được dịch chuyển dần về phía nam do quá

trình bồi tụ. Với tiến trình đó, vị trí phát hiện dấu vết móng kiến trúc bằng sa thạch vữa vôi cũng có thể là bờ kè bên sông ở nửa cuối thế kỷ XIX ♦

<http://hoianheritage.net>